

**Eduskunnan valtiovarainvaliokunta /
kunta- ja hyvinvointijaosto**
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Viite: Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaoston lausuntopyyntö HE 99/2025 vp 25.9.2025.

**Asia: SAAMELAISKÄRÄJIEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ
EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2026**

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä kirjallista asiantuntijalausuntoa vuoden 2026 talousarvioesityksestä. Tässä lausunnossa esitetään rahoitustarpeet Saamelaiskäräjien riittävän määrärahan varaamiseksi lakisääteisiin tehtäviin sekä Suomessa elävien saamen kielten ja kulttuurin vahvistamiseksi. Lausunto perustuu Saamelaiskäräjien kokouksen 16.4.2025 hyväksymään esitykseen Saamelaiskäräjien valtionavustukseksi vuodelle 2026 sekä hallituksen 19.12.2025 hyväksymään kehusehdotukseen vuosille 2026–2029.

Yhteenvedo alla olevassa taulukossa Saamelaiskäräjien esityksistä vuoden 2026 talousarvioon (HE 99/2026 vp) lisättäväksi oikeusministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön hallinnonaloja koskien.

Eri hallinnonaloja koskevat esitykset	Määrärahaesitys 2026
<u>Oikeusministeriön hallinnonala:</u>	<u>6 907 000 €</u>
- saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitäminen mom 25.01.50	
<u>Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala:</u>	<u>5 643 000 €</u>
- Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistäminen mom 29.80.52.30	+650 000 €
- Saamenkielisen kulttuurin edistäminen mom 29.80.52.30.2	+400 000 €
- Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta mom 29.91.52	+1 900 000 €
- Saamenkielisten varhaiskasvatuspalveluiden turvaaminen mom 29.10.30.22	+700 000 €
- Saamenkielisen oppimateriaalin tuottaminen mom 29.01.02.	+1 190 000 €
- Saamelaisen nuorisotyön edistäminen mom 29.91.50.06	+253 000 €
- Saamelaismatkailun kehittäminen mom 29.80.50.03	+150 000 €
- Saamen kielten suunnittelu- ja kehittämisavustus mom 29.01.50	+400 000 €
<u>Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala:</u>	<u>3 650 000 €</u>
- Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen mom 33.60.36	+ 3 330 000 €
- Saamelaisten terveyden edistäminen mom 33.70.50	+ 150 000 €
- Sosiaalialan osaamiskeskuksen toiminta – Saamelaisyksikkö mom 33.60.63	+170 000 €

Lisäksi Saamelaiskäräjät esittää, että momentin 33.60.36 kirjaus koskien saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja muutetaan sisällöllisesti vastaamaan samaa kirjausta kuin valtion vuoden 2025 talousarviossa on ollut eli <u>määrärahaa saa käyttää saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi.</u>	
<u>Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala:</u> - Saamelaiselinkeinorahasto mom 32.20.40	860 000 €
<u>Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala:</u> - Tutkimus ja kehittäminen mom 30.01.22	170 000 €
Määrärahaehdotukset yhteensä	17 230 000 €

Lisäksi Saamelaiskäräjät esittää, että valtion talousarviossa varataan riittävä määräraha saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvj - Uvjä - Uvjan toiminnalle siten, että se mahdollistaisi toiminnan jatkumisen koko vuoden 2026 ajan. Lisärahoituksen tarve vuodelle 2026 on noin 320 000 euroa.

Esityksillä parannetaan saamelaisten mahdollisuuksia toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksiaan tähänastista johdonmukaisemmin ja oikea-aikaisesti.

1. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALAA KOSKEVAT EHDOTUKSET

Hallituksen 2025 talousarviossa oikeusministeriön pääluokassa¹ on varattu 4 895 000 euroa saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämisestä aiheutuviin menoihin. Valtionavustus jakautuu seuraavan laskelman mukaisesti:

- 1 481 000 euroa saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen vuokriin Senaatti-kiinteistöille,
- 120 000 euroa saamen kielilain 31 §:ssä tarkoitettuja avustuksia varten,
- 600 000 euroa saamelaiskäräjälain uudistamista varten,
- 220 000 euroa saamen kielen huoltoa koskevaa pohjoismaista yhteistyötä varten,
- 2 474 000 euroa Saamelaiskäräjien yleiseen toimintaan.

Saamelaiskäräjät esittää, että valtion vuoden 2026 talousarvioon momentille 25.01.50 Saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseksi varataan 6 907 000 euroa.

Tästä summasta kohdentuisi 1 481 000 Sajoksen vuokriin, 250 000 € saamen kielilain mukaisiin avustuksiin², 600 000 € saamelaiskäräjälain uudistukseen, 380 000 euroa saamen kielen huoltoa koskevaa pohjoismaista yhteistyötä varten ja 4 196 000 € saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamista varten. Saamelaiskäräjät esitys sisältää vuodelle 2025 tehdyn leikkauksen (202 000 €) palautuksen. Leikkaus kohdistui Saamelaiskäräjien lakisääteisiin tehtäviin.

25.01.50 Avustus saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen	Määrärahaesitys 2026
<i>Valtionavustuksen leikkauksen palautus</i>	202 000 €
<i>Työterveyshuollon toimintamenojen kattaminen</i>	50 000 €
<i>Asiakirjahallintajärjestelmän hankinta</i>	70 000 €
<i>Saamelaisten osallisuuden kehittäminen:</i> - osallisuuskoordinaattori 60 000 € - osallisuustyö 90 000 €	200 000 €

¹ momentti 25.01.50

² kunnille, seurakunnille, saamelaisten kotiseutualueen paliskunnille sekä saamen kielilain 18 §:ssä tarkoitetuille yksityisille saamen kielilain soveltamisesta aiheutuvien erityisten lisäkustannusten kattamiseksi.

- vanhus- ja vammaisneuvosto 30 000 €	
- elinkeinoseminaari 20 000 €	
<i>Kansainvälisen toiminnan kehittäminen</i> - <i>sidosryhmätoiminta</i>	100 000 €
<i>Parlamentaarisen työn ja edunvalvonnan kehittäminen</i> - varapuheenjohtajan avustaja 70 000 € - luottamushenkilöiden palkkiot 100 000 € - hallituksen 4 jäsenen palkkio ja työvälineet 110 000 €	280 000 €
<i>Viestinnän kehittäminen:</i> - suunnittelija (inarinsaame) 60 000 € - suunnittelija (koltansaame) 60 000 € - suunnittelija (pohjoissaame) 60 000 €	180 000 €
<i>IT-tuki ja tietoturva:</i> - IT-tukihenkilö 70 000 € - tietoturvan arviointi ja kehittäminen 50 000 €	120 000 €
<i>Saamen kielen käännös- ja tulkkaustoiminnan kehittäminen:</i> - kolme kääntäjä-tulkkiä	180 000 €
<i>Saamen kielilain toimeenpano</i> - saamen kielilain 31 § avustus	250 000 €
<i>Sámi Giellagáldun pysyvä toiminta</i>	380 000 €
Esitykset yhteensä	2 012 000 €

Perusteluinaan Saamelaiskäräjät toteaa seuraavaa;

Saamelaiskäräjälain 2 §:n mukaan valtion talousarviossa on varattava määräraha Saamelaiskäräjien laissa tarkoitettuihin tehtäviin. Saamelaiskäräjien lakisääteiset tehtävät liittyvät keskeisesti saamelaisten perusoikeuksien käytännön toteutumiseen Suomessa. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman 16.6.2023 mukaan ”Hallitus tukee saamelaisten oikeuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Hallitus edistää rakentavaa vuoropuhelua ja yhteistyötä saamelaisten kanssa.”

1. Saamelaiskäräjien työterveyshuollon toimintamenojen kasvu 50 000 €

Saamelaiskäräjien työterveyshuolto on siirtynyt 1.4.2021 Terveystalon alaisuuteen. Saamelaiskäräjien työterveyskustannukset ovat nousseet merkittävästi. Kulut ovat vuodesta 2020 vuoteen 2024 yli nelinkertaistuneet. Saamelaiskäräjät saa Kelalta jo maksimaalisen korvaussumman. Saamelaiskäräjillä on Terveystalon kanssa lakisääteisen ennaltaehkäisevän työterveyshuollon palveluiden lisäksi laajahko sairaanhoidon sopimus.

Saamelaiskäräjien työterveyshuollon kulujen kehitys vuosina 2020–2024 on kuvattu alla olevassa taulukossa. Vuoden 2024 osalta kulut ovat tiedossa 16.12.2024 saakka.

Työterveyshuollon kulut	2020	2021	2022	2023	2024
Työterveyshuollon kulut (yleishallinto)	26 818 €	19 768 €	40 195 €	73 372 €	73 084 €
kulut €/htv	462 €	600 €	1 573 €	1 488 €	2 147 €
Kulut koko toiminta**	12 561 €	28 784 €	84 358 €	101 206 €	123 502 €

** Kelakorvaus vähennetty

Saamelaiskäräjillä keskimääräinen kulu työntekijää kohti on noussut moninkertaiseksi vuodesta 2022 alkaen. Keskimääräinen kustannus on ollut sitä ennen alle 500 €, kun se on nyt jo yli 2000 euroa.

Kelan tilastojen mukaan³ Kelan työnantajille työterveyshuollosta maksamat korvaukset olivat vuonna 2022 424 miljoonaa euroa, mikä oli 7,6 % enemmän kuin vuonna 2021. Keskimääräiset kustannukset vuonna 2022 olivat työterveyshuollon piiriin kuuluvaa työntekijää kohti 487 euroa ja korvaukset 208 euroa.

Saamelaiskäräjät on tarkastelemassa vuodelle 2025 työterveyshuollon osalta sopeuttamistoimia kustannusten hillitsemiseksi. Osana Saamelaiskäräjien vuodelle 2025 osoitettuja sopeutustoimia säästöjä haetaan luopumalla Terveystalon sopimuksen sisältämistä sairaanhoidon ei-työperäisiä vaivoja koskevista lisäpalveluista⁴. Saamelaiskäräjien työterveyssopimus kattaisi edelleen lakisääteiset työterveyspalvelut ja työterveyspainotteiset sairaanhoitopalvelut. Työterveyshuoltoyhteistyössä painotetaan erityisesti työssäjaksamisen tukea, työterveysongelmien ennaltaehkäisyä sekä kiinnitetään huomiota aivoterveysten edistämiseen ja psyykkisen kuormittavuuden vähentämiseen. Saamelaiskäräjien työpaikkaselvityksessä on todettu psykososiaalisen kuormituksen merkittävä kohoaminen, joka muodostaa vakavan terveydellisen riskin ja vaikutuksen työkykyyn. Työkykyriskissä olevien työntekijöiden määrä on yli 20. Henkilöstön työturvallisuuden varmistamiseksi ja työkykyriskin hallitsemiseksi tarvitaan hyviä työterveyshuoltopalveluja. Saamelaiskäräjien palveluksessa työskentelee vuoden 2024 lopussa yhteensä 53 työntekijää. Vuonna 2025 työntekijöiden määrä kasvaa määräaikaisten työntekijöiden osalta 3–6 henkilöllä.

Terveystalon hinnat nousevat vuodelle 2025 keskimäärin 10,48 %. Suurin nousu on yleislääkärintasoisien sairaanhoidon osalta 20,24 %. Saamelaiskäräjien työterveyshuollon käynneistä tällä hetkellä yli puolet kohdistuu sairaanhoidon käynteihin. Terveystalon korotus tulee lisäämään kuluja entisestään vuodessa 10 000 € - 20 000 €. Kun huomioidaan Terveystalon hintojen kehitys aiemmilta vuosilta, vuosittainen lisämäärärahan tarve on nykyiseen tasoon 50 000 €

2. Asiakirjanhallintajärjestelmä 70 000 €

Saamelaiskäräjien hallinnossa on akuutti tarve selainpohjaiselle asiakirjanhallintajärjestelmälle. Järjestelmällä taattaisiin tehokas ja turvallinen asiakirjamäärien hallinta. Järjestelmä auttaa varmistamaan, että asiakirjat säilytetään, käsitellään ja hallitaan lakien ja säädösten mukaisesti. Asiakirjahallintajärjestelmä virtaviivaistaa työnkulkua ja varmistaa, että tärkeät tiedot ovat oikeiden henkilöiden saatavilla oikeaan aikaan. Näin työntekijät voivat keskittyä tuottavampiin tehtäviin ja myös käyttää asiakirjoja etätöissä. Asiakirjoihin liittyvien työnkulkujen automatisointi lisää tehokkuutta vähentämällä manuaalisia toimenpiteitä ja nopeuttamalla hyväksymisprosesseja. Lisäksi sähköinen asiointi ja lomakkeiden hallinta helpottaisi merkittävästi monien Saamelaiskäräjien kautta maksettavien valtionavustusten hallinnointia. Myös sähköisten kokouksien hallinnointi ja päätöksentekoprosessi helpottuu järjestelmän avulla.

Saamelaiskäräjien pääasiallinen asiakirjahallinto ja arkisto sijaitsee Inarissa Sajoksessa. Alustavien hintatiedustelujen pohjalta asiakirjanhallintajärjestelmän hankintakustannus olisi vuonna 2026 70 000 €.

3. Saamelaisten osallisuuden kehittäminen 200 000 €

Saamelaiskäräjälain (974/1995) 6 §:n mukaan Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Saamelaiskäräjien yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien kirjo on laaja. Saamelaiskäräjät toimii yhteistyössä useiden viranomaisten, organisaatioiden, saamelaisyhdistysten ja muiden toimijoiden kanssa. Tavallisin yhteistyömuoto on työryhmätyöskentelyyn osallistuminen. Saamelaiskäräjät on vuosittain mukana yli 150 työryhmässä.

Saamelaisväestön osallisuuden parantaminen 150 000 €

Saamelaiskäräjien tavoitteena on laatia ja toimeenpanna saamelaisväestöä koskeva osallisuus- ja vuorovaikutusmalli toimintatapoineen. Saamelaisväestöä osallistamalla pyritään tuomaan lisäarvoa

³ Kelan tuorein tilasto työterveyshuollosta on vuodelta 2022 (julkaistu 28.6.2024).

⁴ Ei-työperäisiä vaivoja koskevat lisäpalvelut kuten pienkirurgiset toimenpiteet, kliinifysiologiset ja -neurologiset tutkimukset, röntgen- ja ultraäänitutkimukset, fysioterapeutin suoravastaanotto, laajat laboratoriotutkimukset. Saamelaiskäräjien työterveyssopimus kattaa edelleen lakisääteiset työterveyspalvelut ja työterveyspainotteiset yleislääkäritasoiset palvelut kuten työterveys- ja yleislääkärivastaanotto, työfysioterapeutin vastaanotto, työpsykologin vastaanotto, influenssarokotus, peruslaboratoriopaketit.

Saamelaiskäräjien toimintojen suunnitteluun, asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Malli parantaa saamelaisten mahdollisuutta saada informaatiota heitä koskevista asioista, päätöksistä ja suunnitelmista. Osallistumalla Saamelaiskäräjien toimintaan yksittäinen saamelainen pystyy paremmin vaikuttamaan itselle tärkeihin asioihin. Samalla myös Saamelaiskäräjien päätöksenteon avoimuus lisääntyy, henkilöstön ammattitaito kehittyy ja työn mielekkyys lisääntyy.

Osallisuuden kehittäminen edellyttää osallisuuskoordinaattorin palkkaamista Saamelaiskäräjille sekä resurssien varaamista erilaisten osallisuustoimien ja -kanavien luomiseksi. Osallisuuskoordinaattori suunnittelee osallisuustyötä ja koordinoi osallisuuden käytännön toteutusta sekä raportoi saadun palautteen edelleen päätöksentekoa varten. Osallisuustyössä huomioidaan saamelaisten kielelliset ja alueelliset erityispiirteet. Vuosittainen rahoitustarve on 150 000 €, josta koordinaattorin palkkakulut 60 000 € ja osallisuustyö 90 000 €.

Saamelaisten ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden osallisuus 30 000 €

Valtion talousarviossa tulisi varata vuosittain 30 000 euroa saamelaisten ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden osallisuuden lisäämiseksi, asettamalla Saamelaiskäräjien yhteyteen vanhus- ja vammaisneuvosto. Toimenpiteellä vahvistetaan moniperustaisen syrjinnän ja haavoittuvassa asemassa olevien saamelaisten ikäihmisten ja vammaisten henkilöiden osallisuutta YK:n alkuperäiskansoja koskevan julistuksen (A/RES/61/295) mukaisesti. Määrärahan mitoituksen on arvioitu kattavan valmistelu-, kokous-, tulkkaus- ja matkakulut. Vuosittainen rahoitustarve on 30 000 €.

Saamelaisten perinteisten elinkeinojen vaikuttamismahdollisuudet 20 000 €

Saamelaisen elinkeinotoiminnan sidosryhmätoiminnan kehittämiseksi on suunniteltu vuosittain järjestettävän elinkeinoseminaari, jonka tarkoituksena on tukea saamelaisia perinteisten elinkeinojen harjoittajia luomalla heille säännöllinen mahdollisuus kokoontua yhteen keskustelemaan perinteisten elinkeinojen tilanteesta. Lisäksi seminaarin tarkoituksena on tarjota saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajille tietoa heitä koskevista ajankohtaisista asioista ja yhteiskunnallisesta kehityksestä, sekä vahvistaa heidän omia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan elinkeinojen harjoittamiseen vaikuttavissa prosesseissa. Saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajilla ei ole tällä hetkellä Suomessa omaa säännöllisesti järjestettävää tapahtumaa. Seminaari tukee saamelaisille perustuslaissa turvatun oikeuden toteutumista saamelaisten kulttuurin ylläpitämistä ja kehittämistä koskien (731/1999, 17.3 §). Seminaarissa käsiteltäisiin yhtä saamelaisten perinteistä elinkeinoa kerrallaan. Määräraha on mitoitettu kattamaan tulkkauspalvelut, striimauspalvelu, tilavuokrat, kokoustarjoilut, materiaalikulut sekä seminaarin asiantuntijoiden kulut. Vuosittainen rahoitustarve on 20 000 €.

4. Saamelaiskäräjien kansainvälisen toiminnan kehittäminen 100 000 €

Kansainvälisen toiminnan kehittäminen vahvistaa Saamelaiskäräjien itsehallintoa sekä saamelaisten itsemääräämisoikeutta ja parantaa Saamelaiskäräjien mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon kansainvälisellä tasolla. Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta kattaa niin alueellisen kuin globaalinkin toiminnan. Saamelaiskäräjillä ei ole tällä hetkellä omaa budjettia kansainvälistä toimintaa varten, eikä se saa siihen erillistä valtionavustusta. Saamelaiskäräjät tarvitsee lisäresursseja kansainvälistä toimintaa koskevan strategian toimeenpanoa varten. Aktiivinen kansainvälinen toiminta sekä sen edistäminen edellyttää aktiivista vuoropuhelua ja osallistumista sekä kansainvälisen luonteensa takia myös käytännön matkustamista, mihin lisäresurssit osaksi suuntautuisivat.

Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta on laajentunut huomattavasti viime vuosina. Erityisesti pitäisi pystyä muodostamaan EU:n kanssa pysyvä vuoropuhelu- ja edustusmahdollisuus, vaikuttaa YK:n eri prosesseissa, järjestää kansainvälisiä seminaareja sekä vahvistaa suhteita muihin alkuperäiskansoihin. Saamelaiskäräjät pyrkii vahvistamaan EU-päätöksentekoon osallistumista Suomessa ja Suomen pysyvässä edustustossa Brysselissä yhteistyössä valtioneuvoston kanslian, ulkoministeriön sekä Suomen pysyvän edustuston kanssa. Saamelaiskäräjät on priorisoinut EU:n liittyvät tavoitteet vaalikauden kansainvälisen toiminnan kärkeen.

Nykyisellä budjetillaan Saamelaiskäräjillä ei ole resursseja päättää kansainvälisestä toiminnastaan itsenäisesti sekä osallistumisestaan kokouksiin. Tällä hetkellä tärkeisiin kansainvälisiin, alkuperäiskansoja koskeviin kokouksiin osallistuminen perustuu siihen, että ministeriöt pyytävät jossain määrin Saamelaiskäräjien edustusta mukaan delegaatioihinsa, mutta eivät aina pysty rahoittamaan Saamelaiskäräjien edustajan kuluja. Näillä kansainvälisillä foorumeilla tehdään saamelaisia koskevia päätöksiä, joten Saamelaiskäräjien tulisi pystyä takamaan osallistumisensa ja päättää siitä itse. Tämän toteutumiseen Saamelaiskäräjien tulisi saada vuosittainen rahoitus valtiolta, jonka Saamelaiskäräjät voi itsenäisesti käyttää saamelaiskäräjälain 6 §:n mukaisten tehtävien hoitamiseen. Ilman lisärahoitusta joutuu saamelaiskäräjät priorisoimaan jyrkästi kansainvälistä toimintaansa sekä osallistumista kansainvälisellä tasolla tapahtuvaan päätöksentekoon sekä edustukseen.

5. Parlamentaarisen työn ja edunvalvonnan kehittäminen 280 000 €

Saamelaiskäräjien tärkein tehtävä on toteuttaa saamelaisille perustuslaissa turvattua kulttuuri-itsehallintoa sekä turvata saamelaisen alkuperäiskansakulttuurin säilyminen ja kehittyminen. Edunvalvonta vaatii tulevaisuudessa yhä enemmän Saamelaiskäräjien osallistumista ja panostusta. Edunvalvonnan tarkoituksena on edistää saamelaisten kielellisten, kulttuuristen ja elinkeinollisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista sekä huolehtia saamelaisten oikeusaseman kehittämisestä.

Varapuheenjohtajan neuvonantaja-avustajan palkkaaminen 70 000 €

Varapuheenjohtajien päätoimisuus, yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoite tulee kasvattamaan Saamelaiskäräjien poliittista ja hallinnollista työmäärää. Neuvottelut edellyttävät aiempaa syvällisempää perehtymistä ja parempaa reagoitakykyä saamelaiskäräjiltä. Varapuheenjohtajien päätoiminen tehokas työskentely edellyttää neuvonantaja-avustajan palkkaamista kummallekin varapuheenjohtajille. Saamelaiskäräjälain uudistamisen yhteydessä saatiin yksi avustaja. Nyt esitetään vuoden 2026 talousarvioon 70 000 € varaamista toisen neuvonantaja-avustajan palkkaamiseksi.

Luottamushenkilöiden osallistumisedellytysten parantaminen 100 000 €

Saamelaiskäräjien palkkioista ja korvauksista säädetään saamelaiskäräjistä annetun lain (974/95) 17 §:n mukaisesti Saamelaiskäräjien hyväksymässä palkkiosäännössä. Virallisten toimielinten ja työryhmien kokouksista maksetaan Saamelaiskäräjien luottamushenkilöille ja edustajille kokouspalkkiota. Kokouspalkkio on ollut vuodesta 2013 samalla tasolla. Myöskään indeksikorotuksia ei ole pystytty tekemään. Lisärahoituksen turvin kokouspalkkiota korotettaisiin⁵ 50 %:lla, niin että puheenjohtajana toimiva saisi 120 € ja toimielimen jäsen 90 €. Poliittisen sidosryhmätoiminnan kehittämiseksi esitetty summa (100 000 €) muodostuisi erityisesti kokouspalkkioiden korotuksesta⁶, majoitus-, matkustus- ja päivärahakustannuksista, ansionmenetykskorvauksista, palkkioista sekä muista kuluista⁷. Vuosittainen rahoitustarve on 100 000 €.

Hallituksen jäsenten työskentelyedellytysten parantaminen 110 000 €

Hallituksen ammattimaisen työskentelyn vaatimukset ovat kasvaneeet. Käsiteltävät asiat ja ilmiöt ovat muuttuneet vaativimmiksi ja enemmän aikaa vieviksi. Vaikuttaminen jo asian valmisteluvaiheessa on merkittävä osa hallituksen jäsenen työtä. Jäsenillä pitäisi olla mahdollisuus saada olla mukana jo asioiden valmisteluvaiheessa erityisesti saamelaisten asemaan ja oikeuksiin vaikuttavissa laajakantoisissa ja merkittävissä asioissa. Työ vaatii asiantuntemusta, yhteistyökykyä ja suunnitelmallisuutta. Vuodesta 2026 alkaen esitetään lisäystä hallituksen jäsenille maksettaviin lisäpalkkioihin. Lisäpalkkio olisi korvaus vastuullisesta hallitustyöstä⁸. Tällä tavalla turvattaisiin hallitusjäsenille riittävät edellytykset osallistua asioiden valmisteluun ja toimeenpanoon tarkoituksenmukaisella tavalla. Luottamushenkilötyön hoitamisessa tietotekniikan merkitys korostuu entisestään. On myös huolehdittava, että luottamushenkilöillä on mahdollisuus hyödyntää nykyaikaisia tietoteknisiä laitteita omassa työssään. Saamelaiskäräjien nykyinen

⁵ korotus vastaisi kuntakooltaan yli 10 000 asukkaan kunnan kunnanhallituksen keskimääräisiä palkkioita. Lähde: Kuntaliiton julkaisusarja nro 4/2018.

⁶ Kokouspalkkioiden korotuksen budjettivaikutus olisi arviolta 20 000 €.

⁷ mm. kokoustilavuokrat, kokouspalvelut, telepalvelut, käännöskulut, lasten hoidon järjestäminen.

⁸ Palkkio on 25 % Saamelaiskäräjien palkkaluokka I peruspalkasta 4513,69 €. Maksetaan 4 jäsenelle (sivukuluineen 2000 €/kk/jäsen, yht.96 000/v)

LAUSUNTO

valtionavustus ei riitä hankkimaan hallituksen jäsenille puhelimia ja tietokoneita ohjelmineen. Työvälineiden hankkimisen kulut olisivat vuonna 2026 10 000 €. Vuosittainen rahoitustarve on 110 000 euroa.

6. Saamelaiskäräjien viestinnän kehittäminen 180 000 €

Saamelaiskäräjät on perustanut 1.4.2019 viestintäsihteerin viran. Viestintäsihteerin tehtävänä on Saamelaiskäräjien työjärjestyksen mukaan hoitaa, suunnitella ja kehittää käräjien viestintää koskevia asioita. Käräjien puheenjohtaja vastaa käräjien tiedotustoiminnasta. Viestintäsihteerin käytännön työkenttä on laaja. Käytännössä viestintäsihteerille kuuluu mm. verkkosivujen ylläpito ja kehittäminen, valmistella ja toteuttaa tiedotustoimintaa yhdessä käräjien sihteeristön kanssa, erilaisten kampanjoiden suunnittelu ja toteuttaminen, kuvapankin ylläpito, sosiaalisen median tilien ylläpito, tilaisuuksien valokuvaaminen, koulutusten järjestäminen sekä esittely- ja viestintämateriaaleista huolehtiminen.

Saamelaiskäräjien viestintää toteutetaan pääasiassa neljällä kielellä: pohjoissaameksi, inarinsaameksi, koltansaameksi ja suomeksi. Saamelaiskäräjät toimii viestinnän pienillä resursseilla (1 htv) esimerkkinä siinä, kuinka saamenkielistä viestintää toteutetaan ja lisäksi neuvoo muita viranomaisia heidän saamenkielisessä viestinnässä. Nykyiset resurssit ovat riittämättömät viestinnän laadukkaaseen toteuttamiseen sekä kehittämiseen kaikilla kolmella Suomessa puhutulla saamen kielellä ja suomeksi. Saamelaiskäräjien viestinnän kehittämiselle on osoitettava tarvittavat varat valtion talousarviossa.

Saamelaisten asia on koko Suomen asia ja siksi Saamelaiskäräjien viestinnällä halutaan palvella hyvin saamelaista yhteisöä, suomalaista yhteiskuntaa, viranomaisia, mediaa ja muita sidosryhmiä. Saamelaiskäräjien tavoitteena on viestiä selkeästi, luottamusta vahvistavasti ja avoimesti saamelaisten arkea koskettavista asioista. Samalla myös lisätä tietämystä saamelaisväestöstä, saamelaisten historiasta ja modernista saamelaisyhteisöstä valtaväestölle. Viestinnässä on tärkeää huomioida yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja uusien viestintäteknologioiden vaatimukset. Viestinnässä on oltava valmiudet tarkistaa kanavavalintoja ja viestinnän painopisteitä nopeastikin. Disinformaatio leviää entistä taitavammin viestinnän joukossa, ja saamelaiset kokevat yhä enenevissä määrin vihapuhetta. Saamelaiskäräjien viestinnän kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että viestinnälle myönnetään sen tarvitsemat resurssit. Ehdotetulla määrärahalla palkataan viestinnän suunnittelija jokaiseen kolmeen Suomessa puhuttuun saamen kieleen. Vuosittainen rahoitustarve on 180 000 euroa.

7. Saamelaiskäräjien ja Sajoksen ICT-palvelut ja tietoturva 120 000 €

Saamelaiskäräjien ja saamelaiskulttuurikeskus Sajoksen ICT-palveluista, tietoturvasta ja infrastruktuurista vastaa yksi järjestelmäasiantuntija. Hänen vastuullaan on yli 80 henkilön ICT-tuki ja koko Sajoksen ICT-verkosta palveluineen. Järjestelmäasiantuntijan työnkuva on todella laaja, sisältäen kaiken ICT-tuesta toiminnan kehittämiseen. Valtionhallinnolla ja yrityksillä on yleensä ICT-osasto, jossa työtehtävät on jaettu useammalle henkilölle.

Nykyisessä tietokeskeisessä yhteiskunnassa organisaation tärkeimpiä tehtäviä on suojata omat tietonsa ja huolehtia tietoturvallisuudestaan. Tietoturvan kehittäminen on jatkuvaa kilpajuoksua rikollisten ja tekoälyn tuomaa uhkaa vastaan. Yrityksiin tehtyjen hyökkäysten ja kalasteluyritysten taso nousee koko ajan ja niiden torjuminen ja havaitseminen vaativat jatkuvaa uuden oppimista ja uusia kehittyneempiä torjuntaohjelmistoja. Tietoturvallinen toimintaympäristö on ehdoton edellytys organisaation toiminnalle. Saamelaiskäräjien vaalilautakunta käsittelee mm. saamelaiskäräjävaalien järjestämisen yhteydessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Näitä tietoja on suojeltava kaikissa olosuhteissa erityisen tarkasti, koska niiden käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä henkilön perusoikeuksille.

Nykyisin resurssien Saamelaiskäräjät ei ole pystynyt arvioimaan eikä kehittämään tietoturvallisuutta. Tietoturvallisuuden ja riskienhallinnan kehittäminen on jatkuva prosessi, jossa tietoturvan hallintajärjestelmän kehittäminen tapahtuu asteittain. Määrärahan lisäys uuden työntekijän palkkaamiseksi ICT-sektorille on

välttämätöntä, jotta Saamelaiskäräjillä voidaan aloittaa tietoturvan arviointi, kehittäminen ja ylläpitäminen. Tietoturvan tämän hetken tason selvittäminen vaatii lisäksi ulkoisen toimijan auditointia. Tietoturvan jalkauttaminen organisaatioon vaatii myös henkilöstön kouluttamista. ICT-tukihenkilön vuosittainen rahoitustarve on 70 000 euroa. Lisäksi vuodelle 2026 tarvitaan 50 000 euroa tietoturvan arviointiin.

8. Saamen kielilain toimeenpano 430 000 €

Saamen kielilain 31 §:n avustukset 250 000 €

Saamelaiskäräjät esittää, että saamen kielilain 31 §:n nojalla maksettavaa avustusta korotetaan vastaamaan sen todellisia tarpeita. Saamelaiskäräjät on yhdessä saamelaisten kotiseutualueen kuntien ja Lapin hyvinvointialueen ja Saamelaismuseum Siidan kanssa vedonneet 4.10.2024 lähettämässä vetoomuksessaan eduskunnalle, säilyttämään saamen kielilain mukaisen avustuksen tason nykyisellään (250 000 euroa). Avustukseen vuodelle 2025 toteutettu 130 000 euron leikkaus koetaan heikentävän huomattavasti saamenkielisten palveluiden ja henkilöstön saatavuutta.

Saamen kielilain soveltamisen ydinaluetta ovat saamelaisten kotiseutualueen kuntien viranomaiset ja Lapin hyvinvointialue. Saamebarometrin (OM:n julkaisuja 2021:1) mukaan saamelaisten kielelliset oikeudet toteutuvat heikosti kaikilla yhteiskunnan aloilla. Kielellisiin oikeuksiin täytyi yleensä vedota erikseen saamen kielilain soveltamispiiriin kuuluvissa viranomaisissa ja saamenkielisen palvelun saaminen vaati pääsääntöisesti etukäteisilmoitusta tai muita erityisjärjestelyjä. Tulkkauksen järjestäminen tapahtui edelleen liian pitkällä viiveellä, ja kielilaista tiedottamista kaivattiin enemmän. Vuonna 2024 toteutettu saamebarometri (OM:n julkaisuja 2025:9) toi myös esille, ettei saamenkielistä palvelua tarjota aina edes asiakkaan sitä pyytäessä.

Viranomaisten saamenkielisten velvoitteiden täyttäminen on pitkälti resurssikysymys. Saamen kielilain nojalla myönnettävää avustusta on käytetty pääasiassa tulkkaus- ja käännöspalveluista aiheutuvien kustannusten kattamiseen, sekä saamen kielen koulutukseen osallistumisesta aiheutuviin sijaiskustannuksiin. Avustuksen avulla on koulutettu vuosittain useita eri ammasteissa toimivia henkilöitä saamen kielten taitoiseksi. Viranomaiset ja muut saamelaisten kotiseutualueen toimijat tarvitsevat saamenkielistä henkilöstöä, jotta saamelaisten oikeus käyttää saamen kieltä voisi toteutua lain mukaisesti.

Lapin hyvinvointialue lisättiin vuonna 2023 saamen kielilain soveltamisalaan. Vuoden 2025 alusta myös TE-uudistus tuo kuntiin lisää tehtäviä, joita pitää olla tarjolla saamelaisten kotiseutualueella saamen kielellä. TE-keskukset eivät ole pystynyt tähän mennessä juurikaan kääntämään tarvittavaa viranomaisaineistoa saamen kielille, joten paine saamenkielisten TE-palveluiden järjestämisestä siirtyy kunnille, eikä tätä ole huomioitu TE-uudistuksen rahoituksessa. Samalla kun avustukseen piiriin lisätään uusia viranomaisia ja sitä leikataan, on sillä vaikutusta laajasti eri viranomaisiin, mutta vaikutus tulee näkymään erityisesti Inarin kunnan ja Lapin hyvinvointialueen mahdollisuuksiin tuottaa viranomaispalveluita kolmella saamen kielellä, kuten järjestää kokoustulkkauksia ja toteuttaa viestintää saamen kielilain mukaisesti.

Saamenkielisen henkilöstön saatavuusongelma on laaja eri aloilla, mutta saamen kielen taitoisen opetus- ja varhaiskasvatus- sekä sosiaali- ja terveysalojen henkilöstön saatavuusvaje on erityisen vakava. Tilannetta on pitkäjänteisesti pyritty kohentamaan kouluttamalla jo ammasteissa työskenteleviä osaajia saamen kielen taitoiseksi. Pulaa on varsinkin inarin- ja koltansaamenkielistä osaajista. Kuitenkin eri selvitykset osoittavat, että jo yksi saamen kielen taitoinen ammattilainen voi merkittävästi parantaa julkisten palveluiden saatavuutta.

Saamen kielilain mukainen avustus on osoittautunut yhdeksi tehokkaammaksi keinoksi lisätä saamenkielisen ammattihenkilöstön määrää. Avustuksen turvin on voitu myöntää vuosittain palkallista virkavapaata muutamille eri alojen ammattilaisille saamen kielten opiskelua varten Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lukuvuosikoulutuksessa. Hallituksen päätös aikuiskoulutustuen poistamisesta heikentää työelämässä olevien mahdollisuuksia opiskella saamen kieltä ja siksi saamen kielilain mukaisen avustuksen merkitys on entisestään kasvanut. Avustuksen tulisi vähintään olla 250 000 euroa vuonna 2026. Avustus myönnetään saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen varatusta avustuksesta. Saamen kielilain nojalla maksettava avustus tulisi eriyttää saamelaiskäräjien toiminta-avustuksesta, eikä avustuksen määrän lisääminen saisi vaikuttaa Saamelaiskäräjien toiminta-avustuksen määrään.

Saamelaiskäräjien kielenkääntäjä- ja tulkkiressurssien lisääminen 180 000 €

Saamen kielilain mukaan viranomaisilla on oikeus saada saamen kielilain (1086/2003) tarkoittama käännös Saamelaiskäräjien saamen kielen toimistolta. Tällä hetkellä saamen kielen toimistossa työskentelee kuusi kääntäjää (yksi inarinsaamen, yksi koltansaamen ja neljä pohjoissaamen kääntäjää), joista kolme kääntää Utsjoen kunnan asiakirjoja. Käännöstilastojemme mukaan käännöstilauksien määrä on kasvanut vuosittain, eikä toimiston nykyisin resurssein pystytä vastaamaan kaikkiin viranomaisten käännöstarpeisiin. Samalla myös Saamelaiskäräjien omat käännöstarpeet ovat lisääntyneet mm. aktiivisen tiedottamisen myötä. Toisaalta saamen kielten käyttäminen Saamelaiskäräjien omassa hallinnossa on osittain puutteellista vähäisten resurssien vuoksi ja käännöstöitä joudutaan priorisoimaan

Saamelaiskäräjien kääntäjät toimittavat käännöksiä myös laajasti eri viranomaisille ja muille tahoille ja yhä enemmän tilataan käännöksiä kaikilla kolmella saamen kielellä. Saamelaiskäräjät ei pysty toimittamaan kaikille viranomaistahoilleen heidän toivomassa aikataulussa käännöksiä, eikä näin toteuttamaan saamen kielilain mukaista tehtäväänsä täysmääräisesti. Käännöstöiden ruuhkautuminen aiheuttaa toimitusaikojen pitenemistä, joka estää saamenkielisen yhdenvertaisen oikeuden samanaikaiseen tiedonsaantiin suhteessa muuhun väestöön. Myös poikkeustilanteissa viestimisessä saamen kielillä voi olla kyse kansalaisten turvallisuudesta. Saamelaiskäräjien tavoite on, että saamen kielilakia toimeenpantaisiin yhä tehokkaammin, ja erityisesti saamenkielistä tiedottamista ja sähköisiä palveluita tulisi kehittää.

Saamen kielten käytön lisääminen sekä Saamelaiskäräjien hallinnossa, mutta myös muussa viranomaistoiminnassa edellyttää Saamelaiskäräjien kielitoimiston kääntäjäresurssien vahvistamista vähintään yhdellä kääntäjällä kullekin kielelle. Jos saamen kielen toimistossa on kaksi kääntäjää jokaiselle kielelle, se mahdollistaa sen, että saamelaiskäräjien lautakuntien kokousten asiapapereita pystytään ajallaan kääntämään kaikille saamen kielille ja kääntäjät/tulkit toimisivat saamelaiskäräjien, hallituksen ja käräjien toimielinten kokouksissa tulkkina. Nykyisellään mikään taho ei koordinoi tai kehitä saamenkielistä tulkkitoimintaa. Kääntäjäresurssien lisäämisen myötä voitaisiin yksi kääntäjä nimeämään vastaamaan tulkkaustoiminnan koordinoinnista. Viranomaiset kokevat, että monesti on vaikea tavoittaa tai löytää tulkkeja. Yhden kääntäjän vuosittaiset palkkakulut 60 000 €.

9. Saamen kieliyhteistyö (Sámi Giellagáldu) 380 000 €

Sámi Giellagáldu (Saamen Kielikaltio) on saamen kansan ylin yhteispohjoismainen asiantuntijaelin saamen kieliä koskevissa asioissa. Sámi Giellagáldu vastaa saamen kielten kielenhuollosta ja normituksesta sekä saamen kieliä koskevan pohjoismaisen yhteistyön koordinoinnista, vahvistamisesta ja kehittämisestä. Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjät ovat perustaneet Sámi Giellagáldun pysyväksi itsenäiseksi toimielimeksi Norjan Saamelaiskäräjien yhteyteen 2022. Sámi Giellagáldu toimii Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Pohjois-, inarin-, koltan-, luulajan- ja eteläsaamen neuvonantajat työskentelevät kaikki omissa etäpisteissään.

Sámi Giellagáldun toiminta vastaa Kotimaisten kielten keskuksen toimintaa. Sámi Giellagáldu vastaa saamen kieliä koskevan pohjoismaisen yhteistyön koordinoinnista, vahvistamisesta ja kehittämisestä. Sámi Giellagáldun tarkoituksena on saamen kirjakielten ja puhekielten muodostaman kulttuuriperinnön säilyttäminen, vaaliminen ja kehittäminen sekä saamen kielten säilyttäminen, vahvistaminen ja kehittäminen ottaen samalla huomioon eri saamen kielten tarpeet, haasteet ja resurssit. Sámi Giellagáldu vastaa saamen kielten kielenhuollosta ja toimii yhteisenä asiantuntijaelimenä saamen kirjakielten normitusta koskevissa asioissa. Tähän kuuluvat sanaston kehitys, terminologian ja kirjoitussääntöjen normitus. Sámi Giellagáldu antaa kielenkäyttäjille saamen kielten käyttöön liittyvää tietoa, neuvoja ja ohjeita, kuten Kotimaisten kielten keskus.

Saamelaiskäräjien vaalikauden 1.9.2024-31.12.2027 toimintaohjelmassa todetaan, että Sámi Giellagáldulle pyritään turvaamaan pysyvä rahoitus. Suomen Saamelaiskäräjät on rahoittanut Sámi Giellagáldun toimintaa vuonna 2024 oikeusministeriön Saamelaiskäräjien kulttuuri-itsehallintoon tarkoitettusta yleisavustuksesta 310 000 eurolla. Rahoitus laski vuonna 2025 220 000 euroon johtuen Saamelaiskäräjien yleisavustukseen kohdistuvista leikkauksista. Sámi Giellagáldun toimittaman vuoteen 2027 ulottuvan budjettilaskelman mukaan Suomen Saamelaiskäräjiltä tarvittavan rahoituksen tarve vuonna 2026 on 4,5 milj. NOK (11.12.2024 valuuttakurssin mukaan 383 064 €).

2. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALAA KOSKEVAT EHDOTUKSET

Saamelaiskäräjät esittää valtion talousarvioon vuodelle 2026 euron seuraavia lisäyksiä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle:

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	Määrärahaesitys 2026
Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistäminen mom 29.80.52.30	650 000 €
Saamenkielisen kulttuurin edistäminen mom 29.80.52.30.2	400 000 €
Saamenkielisten varhaiskasvatuspalveluiden turvaaminen mom 29.10.30.2	700 000 €
Saamenkielisen oppimateriaalin tuottaminen mom 29.01.02.4	1 190 000 €
Saamelaisen nuorisotyön edistäminen mom 29.91.50.06	253 000 €
Saamelaismatkailun kehittäminen mom 29.80.50.03	150 000 €
Saamen kielten suunnittelu- ja kehittämisavustus mom 29.01.50	400 000 €
Määrärahantarve yhteensä	5 643 000 €

2.2. Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistäminen 650 000 €

Saamelaisen lastenkulttuurikeskuksen, musiikkikeskuksen ja elokuvakeskuksen toimintaa rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä valtionavustuksella, joka on tarkoitettu saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseksi (mom. 29.80.52.07). Valtionavustus on vuonna 2025 yhteensä 300 000 euroa. Saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestämiseen myönnetty valtionavustus on vuonna 2025 40 000 €. **Saamelaiskäräjät esittää, että valtion vuoden 2026 talousarviossa lisätään momentille 29.80.52.30 saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistämiseksi yhteensä 650 000 euroa.**

Saamelaisen taiteen ja kulttuurin edistäminen mom 29.80.52.30	Määrärahaesitys 2026
Lastenkulttuurikeskus	130 000 €
Elokuvakeskus	120 000 €
Musiikkikeskus	140 000 €
Duodjeakatemia	120 000 €
Saamelaisnuorten taidetapahtuma	140 000 €
Lisämäärärahantarve yhteensä	650 000 €

Saamelainen lastenkulttuurikeskus Mánnu. Saamelainen lastenkulttuurikeskus pyrkii toiminnallaan vahvistamaan saamelaislasten- ja nuorten kulttuuri-identiteettiä, lisäämään saamelaisen perinteisen tiedon ja- taidon arvostamista, omaksumista ja tallentamista, kehittämään sukupolvien välisiä yhteisöllisiä toimintamalleja. Toiminta perustuu saamelaiskulttuurin- ja saamen kielen vahvistamiseen ja kokemuksellisen toiminnan lisäämiseen kouluihin, päiväkodeihin ja kielipesiin. Toiminnassa pyritään poistamaan osallistumiseen liittyviä haasteita ja esteitä syrjäseutualueella.

Yleisten kustannusten nousun vuoksi lastenkulttuurikeskuksen toimintaa ei pystytä pitämään enää edes nykyisellä tasolla. Nykyinen rahoitus 96 000 euroa ei riitä kunnolla toiminnan järjestämiseen

LAUSUNTO

lapsille ja nuorille. Toiminnassa kielellinen ja alueellinen yhdenvertaisuus sekä saavutettavuus tulee pysyä turvaamaan. Tämä edellyttäisi 130 000 euron lisäresurssia nykyiseen valtionavustukseen. Mánnun toiminnan päättymisen vaikuttaisi heikentävästi useaan kohderyhmään: saamelaisiin taiteilijoihin, käsityöntekijöihin, ikäihmisiin ja lapsiperheisiin sekä yhteistyökumppaneihin ja saamelaistapahtumiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa linjauksillaan alkuperäiskansaan kuuluvien lasten kulttuuripolitiikkaa ja samalla tunnustaa päätöksenteossa yleisesti saamelaislasten kulttuurin ja elämäntavan erityispiirteitä sekä osoittaa varoja alkuperäiskansojen hyvinvoinnin edistämiseen ja voimaannuttamiseen taiteellisin keinoin ja nuorten kulttuurillisen vuoropuhelun kautta.

Alkuperäiskansojen elokuvakeskus. Alkuperäiskansojen elokuvakeskus Skábman tavoitteena on kehittää saamelaista elokuva-alaa sekä edistää alan kansainvälistä alkuperäiskansojen yhteistyötä. Keskus järjestää elokuva-alan tapahtumia, kuten kursseja, luentoja, elokuvaesityksiä tehden saamelaiselokuvaa tunnetuksi. Skábma tukee saamelaisten elokuvien ja av-tuotteiden suunnittelua, kehittämistä ja tuotantoa mm. neuvonnalla sekä parantamalla osaamista. Keskus edistää elokuva- ja mediakasvatusta ja pyrkii parantamaan lasten ja nuorten elokuvatarjontaa mm. dubbauksen avulla. Nykyisellä määrärahalla (96 000 €) toimintaa ei voida laajentaa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle.

Saamelaismusiikkikeskus. Saamelaismusiikkikeskuksen tarkoituksena on tukea perinteisten saamelaisten vokaalimusiikkityyliin (luohti, leu'dd ja liv'de) säilymistä ja edelleen kehittymistä sekä tukea ja kehittää modernia saamelaismusiikkia. Musiikkikeskus järjestää saamelaismusiikin opetusta ja saamelaismusiikin konsertteja sekä muita tapahtumia tehden saamelaismusiikkia tunnetuksi. Musiikkikeskus tarjoaa puitteet saamelaisen musiikin tuotantoon ja kehittää saamelaista musiikkiosaamista. Saamelaismusiikkikeskuksen toiminnan järjestäminen yhdenvertaisesti kolmella elävällä saamen kielellä eri puolilla saamelaisten kotiseutualuetta ja sen ulkopuolella vaatii pysyviä lisäresursseja. Nykyisessä tilassa kaikkia saamelaismusiikkikeskuksen toimintoja kuten musiikkityöpajoja ja konsertteja, ei pystytä tarjoamaan edes saamelaisalueella kattavasti vaan toimintoja joudutaan vuorottelemaan eri alueiden välillä. Valtaosa Suomen saamelaisista elää saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tämä asettaa suuria haasteita myös saamelaismusiikkikeskuksen toiminnalle. Mikäli keskuksen rahoitusta ei lisätä, on uhkana, että suuri osa saamelaisista jää keskuksen toiminnan ulottumattomiin. Musiikkikeskuksen toiminta on linjassa opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategian 2025 kanssa, jonka tavoitteet ovat luovan työn ja tuotannon edellytysten parantaminen, kulttuuriin osallisuuden ja osallistumisen lisääminen sekä kulttuurin vahva perusta, jatkuvuus ja elinvoimaisuus. Musiikkitapahtumat ja konsertit tarjoavat saamelaiselle yleisölle mahdollisuuden nauttia musiikkikulttuuristaan ja toisaalta edistävät saamelaiskulttuurin tunnettuuden ja tietouden lisäämistä valtaväestön keskuudessa.

Saamelaismusiikkikeskuksessa työskentelee ympärivuotisesti yksi vakituinen suunnittelija. Rahoituksen lisäämisellä mahdollistettaisiin muun muassa toiminnan laajempi alueellinen kattavuus, aloitettujen toimintojen jatkuvuus, yhteistyöverkostojen laajentaminen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla ja sitä kautta saamelaismusiikin tunnettuuden lisääminen.

Duodje-akatemia. Saamelaiskäräjät on aloittanut vuonna 2019 Duodje-akatemia kehittämishanke Enontekiölle. Hankkeen päärahoittaja oli Tunturi-Lapin Leader ja yksityiset rahoittajat ovat Käsivarren paliskunta, Näkkälän paliskunta ja Saamelaismuseum Siida. Hankkeen yhteistyökumppanina oli Enontekiön kunta. Tavoitteena on saada Duodje-akatemia osaksi Saamelaiskäräjien kulttuurikeskustoimintaa.

LAUSUNTO

Duodji on kenties saamelaisten kotiseutualueista voimakkaimmin kehittynyt juuri Enontekiöllä. Duodji-akatemian sijainti saamelaisalueen ytimessä Ruotsin ja Norjan välittömässä läheisyydessä tuo loistavan mahdollisuuden vahvistaa duodji-kulttuuria. Enontekiön saamelaisten vahvan duodji-osaamisen perusta on tiivis yhteys poronhoitoon, johon lähes jokaisella alueen saamelaisella on henkilökohtainen suhde. Elinkeino on sanellut ja sanelee duodji-osaamisen tarpeet. Esimerkiksi nahkapukineet ovat yhä parhaimmat ja toimivimmat asusteet toisinaan ankarissakin olosuhteissa.

Duodje-akatemian tavoitteena on muodostaa ympäristö käsityön oppiseen, tapaamisiin, vapaa-ajanviettoon sekä työntekoon erityisesti saamen kielellä. Tavoitteena on myös vahvistaa rajat ylittävää yhteistyötä Ruotsin ja Norjan saamelaiskäsityön instituutioiden ja taitajien kanssa hyödyntäen jo olemassa olevaa osaamista. Lisäksi tavoitteena on selvittää duodjiin liittyviä kehittämismenetelmiä niin perinteisin kuin nykyaikaisin menetelmin.

Saamelaisilla kaikkinaisen perinnetietous ja kulttuurinen osaaminen on säilynyt näinkin pitkään, koska perinnetietoa on siirretty sukupolvelta toiselle. Kuitenkin viime vuosien aikana yhä enenevässä määrin saamelaiskulttuuri on ollut alati kasvavan modernisaation uhkaama. Tietotaito ei välity enää yhtä luontevasti ja varmasti kodin, laajentumaperheen ja suvun kautta. Pelkästään formaalinen opetus ei kykene korvaamaan perinteisen yhteisön kykyä siirtää tietoa sukupolvelta toiselle. Samalla tiedon ja taitojen tarpeet muuttuvat. Valitettavasti muutos uhkaa perinteistä tekemällä oppimista ja sen mukana välittyvää duodjin henkistä arvomaailmaa.

Duodje-akatemian on saamelaiskäsityöperinteen kannalta elintärkeä prosessi. Saamelaiskäräjät esittää, että valtion talousarviossa vuodesta 2026 lähtien lisätään 120 000 euroa saamenkielisen taiteen ja kulttuurin edistämisen momentille Duodje-akatemiatöinnän aloittamiseksi Enontekiöllä.

Saamelaisnuorten taidetapahtuma. Saamelaisnuorten taidetapahtuma järjestetään vuosittain saamelaisalueella. Tapahtuman merkitys saamelaislapsille ja -nuorille on korvaamattoman arvokas. Se kuuluu saamelaisten kotiseutualueen koulujen vuotuisen työohjelmaan ja se on ainoa säännöllisesti 1970-luvulta lähtien järjestetty saamenkielinen nuorisotapahtuma koko maassa. Taidetapahtuman järjestäminen vaatii aikaa ja sitoutumista useilta toimijoilta, minkä takia valmistelut aloitetaan vuosittain hyvissä ajoin. Myös kouluissa/kerhoissa esitysten ja osallistumisen valmistelut alkavat jo paljon ennen varsinaista tapahtumaa.

Taidetapahtuma lisää ja kannustaa eri taiteen alojen harrastamiseen ja omien taitojen kehittämiseen. Saamelaislasten ja -nuorten kielen elvyttäminen ja säilyttäminen edellyttää aktiivisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että kaikki kolme Suomessa puhuttua saamen kieltä säilyvät elinvoimaisina myös tulevaisuudessa. Saamelaislapset ja nuoret tarvitsevat kieliympäristöjä, jotka tukevat ja rohkaisevat saamen kielen käyttöön jokapäiväisessä elämässä. Tämä tarkoittaa käytännössä sekä fyysisiä kokoontumispaikkoja, että aktiivisia ohjelmia ja tapahtumia, joissa saamen kieli on keskiössä. Ilman riittäviä resursseja ja tukea, uhanalaisten saamen kielten säilyminen tuleville sukupolville on vaarassa. Saamen kielten osalta kieliympäristöt rajautuvat usein kouluun, työhön sekä kotiin, ja on tarvetta laajentaa saamen kielten käyttömahdollisuuksia saamen kielten tilanseen parantamiseksi.

Saamelaisten kotiseutualueella lapset kokevat harvaan asutun alueen haasteita, kuten kokoontumispaikkojen puutetta ja, että ympäröivä kieliympäristö rajoittaa saamen kielten käyttöä. Usein lapset välttävät saamen kielten käyttöä tilanteissa, joissa eivät tiedä, osaako keskustelukumppani saamea tai samaa saamen kieltä, tai jos eivät itse koe osaavansa kieltä riittävän hyvin. (esim. Saamelasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen, Lapsiasiavaltuutetun julkaisu 2023). Saamen kieli vähemmistökielenä häviää usein valtakielien paineen alla kielivalinnoissa.

Samalla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaislapset ja nuoret jäävät usein kokonaan ilman ympäröivän yhteisön tukea. Kieli on merkittävä osa identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta saamelaisuuteen ja saamelaisiin perinteisiin.

2.3.Saamenkielisen kulttuurin edistäminen 400 000 €

Saamelaiskäräjien kulttuurilautakunta jakaa vuosittain valtion talousarviossa saamenkielisen kulttuurin ja saamelaisjärjestöjen toiminnan tukemiseen sekä Pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen toiminnan tukemiseen osoitettua kulttuurimäärärahaa (mom 29.80.52.30.2). Määräraha on suuruudeltaan 222 000 €. Saamelaiskäräjiltä haetaan vuosittain kulttuurimäärärahaa yhteensä 370 000 euroa noin 70 eri projektiin. Nykyinen määräraha kattaa hieman yli 50 % haetusta määrästä ja tarpeesta. Kulttuurimäärärahan tason laahatessa lukuisat Saamelaiskäräjien ja valtion kulttuuripoliittisten tavoitteiden mukaiset kolmannen sektorin projektit jäävät toteutumatta. **Saamelaiskäräjät esittää, että valtion talousarvioon 2026 lisätään 400 000 euroa (mom 29.80.52.30.2) saamenkielisen kulttuurin edistämiseksi.**

Suomen ratifioiman Unescon yleissopimuksen kulttuuri-ilmauksien suojelemiseksi (SopS 17/2007) tavoitteena on suojella ja edistää kulttuurien moninaisuutta. Sopimuksen tavoitteen toteutuminen edellyttää kulttuuri-ilmauksien huomioimista saamelaisen kulttuurin tukijärjestelmissä. Kulttuuri-ilmauksien moninaisuuden turvaaminen edellyttää, että kulttuurin tukijärjestelmä on riittävä, jotta saamelaiset käsityöntekijät ja taiteilijat voivat keskittyä kulttuuri-ilmauksien tuottamiseen. Sopimuksen artikla 6 mahdollistaa valtioiden ryhtyvän erityistoimenpiteisiin kulttuuri-ilmauksien suojelemiseksi.

2.4. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta 1 900 000 €

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi 2025 on esitetty myönnettäväksi momentilta 29.91.52 inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen yhteensä 1 300 000 euroa.

Vuonna 2023 saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnassa on yhteensä 82 lasta ja 28 työntekijää, joista inarinsaamenkielisessä 26 lasta ja 10 työntekijää, koltansaamenkielisessä 11 lasta ja 4 työntekijää, ja pohjoissaamenkielisessä 45 lasta ja 14 työntekijää. Lisäksi määrärahasta rahoitetaan kielipesätoiminnan koordinaation kulut. Kulttuuri- ja kielipesillä on erittäin merkittävä rooli saamen kielten kielenelvytyksessä ja niillä on myös vakiintunut asema saamelaisessa varhaiskasvatuksessa saamea äidinkielenään puhuvien lasten ryhmien rinnalla. Kulttuuri- ja kielipesätoiminta järjestetään osana kuntien varhaiskasvatusta, ja valtionavustus kattaa 85% toiminnan kuluista. Uusien yksiköiden perustaminen tai materiaalityö ei ole tämänhetkisellä rahoituksella mahdollista.

Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän raportissa (OKM:n julkaisuja 2021:25) todetaan saamen kielipesien toiminnan kehittämisen ja toiminnan laajentamisen tässä vaiheessa parhaaksi tavaksi vahvistaa muiden kuin saamenkielisten saamelaislasten oikeuksien toteutumista. Laajentamalla toimintaa erityisesti kotiseutualueen ulkopuolelle voitaisiin yhä useammalla paikkakunnalla ja yhä useammalle lapselle tarjota mahdollisuus saamen kielen omaksumiseen. Raportin toimenpiteenä esitetään, että saamen kielipesien erityisrahoitusta jatketaan ja sen tasoa korotetaan 1,9 miljoonaan euroon mikä luo edellytykset uusien kielipesäyksiköiden perustamiselle ja toiminnan laajentamiselle erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Laskelmat perustuvat 3 työntekijän yksiköihin, joiden vuosikulu on noin 155 000 euroa. Tästä

summasta vähennetään kuntien omavastuuosuus (15 %), joten valtionavustukseen oikeuttava summa olisi 131 750 euroa.euksien toteutumista.

Määrärahaehdotus 2026 1 900 000 euroa.

2.5. Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut 700 000 €

Valtion talousarviossa 2025 on 240 000 euron määräraha saamenkielisen varhaiskasvatuksen turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Rahoitus on ollut riittämätön saamenkielisten ja saamelaisen kulttuurin mukaisten varhaiskasvatuspalvelujen turvaamiseksi valtakunnallisesti.

Äidinkielenään saamea (pohjois-, inarin- ja koltansaame) puhuville lapsille annetaan varhaiskasvatuslaissa säädetyn mukaisesti saamenkielistä varhaiskasvatusta. Äidinkielisen varhaiskasvatuksen piirissä vuonna 2023 on noin 70 lasta. Saamenkielistä varhaiskasvatusta annetaan yhteensä viidessä yksikössä saamelaisten kotiseutualueella (Enontekiö, Inari ja Utsjoki) ja kahdessa yksikössä kotiseutualueen ulkopuolella (Oulu ja Helsinki). Toimintaan osallistuu toiminnan järjestäjien toimittamien tietojen perusteella saamelaisten kotiseutualueella noin 50 lasta ja 12-18 työntekijää.

Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaislapset ovat omakielisten ja kulttuuristen palvelujen osalta kaikkein heikoimmassa asemassa. Huolimatta siitä, että varhaiskasvatuslaki velvoittaa omakielisen päivähoidon järjestämistä myös kotiseutualueen ulkopuolella asuville saamenkielisille lapsille, on saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämisessä huomattavia puutteita ja vain osa saamenkielisistä lapsista on omakielisten palveluiden piirissä. Alle kouluikäisistä saamelaislapsista jo yli 70 % asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Rahoituksen ulottaminen myös kotiseutualueen ulkopuolelle parantaisi siellä järjestettävän saamenkielisen päivähoidon laatua, saatavuutta, kulttuurinmukaisuutta ja paikallisten viranomaisten tietoisuutta ja aktiivisuutta saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämisessä.

OKM:n saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä (OKM 2021:25) selvitti saamenkielisten varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön saatavuutta ja koulutustarpeita. Työryhmä esitti mm. saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämisedellytysten vahvistamista erityisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, jossa saamen kielten asema, palveluiden järjestämismahdollisuudet ja järjestäjien tietoisuus saamen kielten tilanteista ja jopa varhaiskasvatuslain sisältämästä velvoitteesta (varhaiskasvatuslain 8 §) on heikoin.

Määrärahaehdotus 2026 700 000 euroa.

2.6. Saamenkielisen oppimateriaalin tuottamisen resurssit 1 190 000 €

Opetus- ja kulttuuriministeriölle vuonna 2020 tehty erillisselvitys saamenkielisen oppimateriaalin tilanteesta ja tulevista tarpeista (OKM 2020:28) osoitti huomattavia puutteita, eriarvoisuutta ja kehittämistarpeita saamenkielisen oppimateriaalin saatavuudessa. OKM:lle tehty selvitys osoitti kiireellisimminkin tarvittavien, kokonaan puuttuvien tai vanhentuneiden oppimateriaalien lukumääräksi on noin 300 nimikettä.

Erityisen heikko tilanne on koltansaamenkielisten oppimateriaalien saatavuudessa. Lisäksi valtaosa käytössä olevista oppimateriaaleista on vanhentuneita ja saamenkielisen oppimateriaalin saatavuudessa on huomattavia puutteita edelleen myös kaikelle oppimiselle perustaa luovan äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa. Pikaisesti tarvittavien oppimateriaalien määrä on yhteensä noin 300 nimikettä. Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalilautakunta on asettanut

tavoitteikseen saamenkielisen esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen oppimateriaalituotannon kaksinkertaistamisen, tasokkaan materiaalin valmistamisen opettajanoppaineen ja digitaalisine ääni-, kuva- ja tehtäväaineistoinen, kaikkien saamen kielten oppimateriaalien rinnakkaisen valmistamisen, opetussuunnitelman mukaisen oppimateriaalin valmistumisen sekä pohjoismaisen saamenkielisen oppimateriaaliyhteis- työn kasvun ja saamelaiseen kulttuuriin ja saamelaisten historiaan liittyvän teemamateriaalin tuottamisen. Tavoitteisiin pääseminen on mahdollista ainoastaan oppimateriaalimäärärahan kasvun myötä.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppimateriaalin puuttuminen suuresta osasta oppiaineita estää varhaiskasvatuslaissa (8 §) ja perusopetuslaissa (10 §) velvoitetun saamenkielisen opetuksen järjestämistä ja erityisesti sen laajentamista yläluokilla.

Kansainvälisten ja eurooppalaisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten 2000-luvulla Suomelle antamissa suosituksissa kiinnitetään huomiota saamen kielten asemaan opetuksessa ja tarpeeseen vahvistaa saamelaisopetuksen edellytyksiä mm. resursoinnissa. Saamenkielisen oppimateriaalin kustantaminen on Saamelaiskäräjien vastuulla, sillä saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen valtakunnallisesti vähäisestä määrästä johtuen kaupalliset oppi- kirjakustantajat eivät kustanna saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen oppimateriaaleja.

Määrärahaehdotus 2026 1 190 000 euroa.

2.7. Saamelaisen nuorisotyön edistäminen 253 000 €

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto edistää saamelaisnuorten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sekä vahvistaa saamelaisnuorten kuuluvuutta saamelaiskulttuuriin. Nuorisoneuvoston tehtäviin kuuluu myös saamelaisnuorten kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön kehittäminen. YK:n alkuperäiskansajulistuksessa sitoudutaan alkuperäiskansoihin kuuluvien nuorten voimaannuttamiseen ja valmiuksien kehittämiseen sekä tuetaan heidän täysimittaista ja tehokasta osallistumistaan päätöksentekoon heitä koskevista asioista.

Nuorisoneuvoston vuosittainen toiminta-avustus on 173 000 euroa. Avustus sisältää saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestämisestä aiheutuvat kulut, 40 000 €. Lopulla avustuksella kustannetaan nuorisoneuvoston kokous- ja edustuskulut, kehitetään saamelaista nuorisokulttuuria sekä tuetaan saamelaisnuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja vahvistetaan saamelaisnuorten identiteettiä. Avustuksella katetaan nuorisosihteerin palkka- ja muut hallinnon kulut, joiden osuus avustuksesta on noin 80 000 €. Nuorisoneuvosto järjestää kahden vuoden välein saamelaisnuorten konferenssin, joka antaa nimissään julkilausuman. Saamelaisnuorten konferenssi on erityisen tärkeä saamelaisnuorille, sillä konferenssissa käsitellään laajasti saamelaisnuoria ja alkuperäiskansoja koskevia ajankohtaisia asioita ja tuo yhteen saamelaisnuoret neljästä valtiosta.

Nuorisoneuvoston toiminta on laajentunut ja kehittynyt erityisesti viime vuosina. Erillishankkeiden avulla on lisätty tietoisuutta saamelaista valtaväestön keskuudessa (Dihtosis), kehitetty digitaalista nuorisotyötä (DigiÁrran) ja saamenkielistä nuorten vapaa-ajantoimintaa (De). Hankkeet ovat osoittaneet toiminnalle selkeän tarpeen ja nuorisoneuvoston tavoitteena vakiinnuttaa digitaalisen nuorisotyön, saamenkielisen nuorten vapaa-ajantoiminnan ja tietoisuuden lisäämisen saamelaisista valtaväestön keskuudessa jatkossa perustoimintansa kautta.

Määrärahaehdotus 2026 253 000 euroa.

2.8.Saamelaismatkailun eettisen ohjeistuksen kehittäminen 150 000 €

Vastuullinen ja eettisesti kestävä matkailu kunnioittaa ja arvostaa saamelaiskulttuurin perustavanlaatuisia ominaispiirteitä, edistää saamelaisten ja saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointia sekä mahdollistaa saamelaiskulttuurin säilymisen ja kehittymisen. Saamelaisyhteisön arki ja juhlat sekä saamelaisten kotiseutualueen maankäyttö tulee onnistuneesti yhteensovittaa matkailun kanssa saamelaisten oikeudet ja kulttuuri huomioiden sekä niitä kunnioittaen. Tähän pyritään toimeenpanemalla Saamelaiskäräjien 24.9.2018 hyväksymän *Vastuullisen ja eettisesti kestävän saamelaismatkailun toimintaperiaatteet* -ohjeen visiota. Vision mukaan vastuullista ja eettisesti kestävää, saamelaisuuteen perustuvaa matkailua on tulevaisuudessa tukemassa saamelaismatkailun neuvontakeskus, josta eri toimijat saavat saamelaismatkailuun ja saamelaiskulttuurin hyödyntämiseen liittyvää neuvontaa. Keskuksesta jaetaan myös saamelaisiin ja saamelaiskulttuuriin liittyvää totuudenmukaista tietoa, saamelaisia, heidän kulttuuriaan ja etenkin ympäröivää luontoa kunnioittavia matkailijoille ja matkailutoimijoille suunnattuja kävijä- ja käytöstapaohjeita sekä tietoa eettisesti kestävästi toimivista saamelaisista matkailutoimijoista.

Jotta eettisesti kestävästi toimivista saamelaisista matkailutoimijoista voitaisiin jakaa tietoa kansallisesti ja kansainvälisesti, tulee ensin luoda saamelaisille yhteinen matkailumarkkinointiverkosto, joka kantaa työnimeä ”Visit Sápmi”. Ko. yhteistyöverkosto tarjoaisi aitoja saamelaisia matkailupalveluita ja saamelaisia tuotteita (esim. käsityöt ja ruoka) vastuullisesti ja eettisesti kestävästi saamelaisten omista lähtökohdista toteutettuna. Jotta tuotteen tai palvelun aitous, vastuullisuus ja eettinen kestävyys voitaisiin todentaa, tulee ”Visit Sápmille” luoda oma, kulttuurisensitiivinen saamelaismatkailusertifi kaatti sekä omat indikaattorit seuraamaan saamelaismatkailun vastuullisuutta ja eettistä kestävyyttä. Lisäksi matkailualan yleinen tietopohja saamelaismatkailusta paranisi kokoamalla yhteen vastuulliset saamelaistoimijat.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 29.1.2024 Saamelaiskäräjille *Vastuullisen saamelaismatkailun sertifikaatti* -hankkeelle 230 000 euron avustuksen ajalle 1.4.2024 – 30.6.2025. Hankkeen tavoitteena on luoda kulttuurisensitiivinen, vastuullisen saamelaismatkailun sertifikaatti eli saamelaisyhteisöä ja ympäröivää kulttuuriympäristöä turvaava ja ylläpitävä toimintamalli, jolla pystytään todentamaan tuotteiden ja palveluiden vastuullisuus ja eettinen kestävyys saamelaisten omien lähtökohtien ja näkökulman mukaisesti toteutettuna.

Hankkeeseen on kirjattu 1,5 henkilötyövuotta. Kun vastuullisen ja eettisesti kestävän saamelaismatkailun sertifikaatti valmistuu, alkaa varsinainen työ sertifikaatin tunnetuksi tekemiseksi koko matkailualalle kansallisesti ja kansainvälisesti. Tämä vaatii laajaa vaikuttamistyötä samalla, kun sertifikaatin hakijoita tulee tukea hakuprosessissa sekä auditoida sertifioitavia saamelaismatkailuyrityksiä. Lisäksi indikaattorit vastuullisuuden ja eettisen kestävyys todentamiseksi vaativat jatkuvaa kehitystyötä mm. ilmastonmuutoksesta aiheutuvista jatkuvista muutoksista. Jo nyt vastuullisesti ja eettisesti kestävästi toimivista saamelaismatkailuyrityksistä tulee enenevässä määrin kysymyksiä. Sertifikaatin valmistuttua työmäärä tulee kasvamaan vaatien pysyvästi 2 henkilötyövuotta. Pidemmällä tähtäimellä saamelaismatkailun sertifikaattityöhön varattava rahoitus tulisi vakiinnuttaa pysyvyyden takaamiseksi.

Määrärahaehdotus 2026 150 000 euroa.

2.9.Saamen kielten suunnittelu- ja kehittämisavustus 400 000 €

Perustuslain 17 § 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielilaki ja saamen kielen ja saamenkielistä opetusta koskevat lait turvaavat saamen kielten asemaa laeissa määritellyissä yhteyksissä, mutta niiden ulkopuolelle jää huomattava osa yhteiskunnan toimintaa ja erilaisia kieltä tukevia kehittämistoimia, joiden toteuttamiseen ei ole osoitettu varoja. Saamelaiskäräjillä ei ole kuitenkaan nykytilanteessa resursseja toteuttaa tehokkaasti juuri edellä mainittuja saamen kieltä kehittäviä ja edistäviä toimia. Tämän vuoksi tarvitaan määräraha saamen kieltä kehittäviä ja edistäviä toimia varten.

Saamen kielten osalta on tehty kielen elvytystoimintaa, joka on ollut ja yhä on tarpeellista. Elvyttämistoimenpiteiden ohella saamen kielet tarvitsevat myös kieltä kehittäviä toimenpiteitä, jotka edistävät ja kehittävät saamen kielten käyttömahdollisuuksia yhteiskunnan eri osa-alueilla muun muassa kansalaisyhteiskunnan toiminnoissa, parantamalla palveluita, edistämällä kieliteknologisten sovellusten saatavuutta saamen kielille yhteistyössä eri tahojen kanssa. Saamen kielten kehittämistoimilla varmistetaan ja vahvistetaan kielenelvytyksellä saatuja tuloksia ja toisaalta edistetään ja lisätään saamen kieltä osaavien mahdollisuuksia käyttää saamen kieltä yhteiskunnan eri osa-alueilla. Tällaisia kehittämistoimenpiteitä on koottu vuonna 2012 julkaistuun raporttiin *Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi*. Esimerkiksi koltansaamen osalta katsotaan tarpeellisiksi toimiksi koltansaamelaisen kieli- ja kulttuurikeskuksen perustaminen Sevettijärvelle yhteistyössä koltakulttuurisäätiön ja kolttien kyläkokouksen kanssa sekä luodaan koltakulttuurikeskuksen yhteyteen, koltansaamenkielinen palvelu- ja kielenkäyttöympäristö. Myös järjestöjen kielityön tukeminen katsotaan tärkeäksi. Raportissa olevia saamen kielten kehittämistoimenpiteitä ei kuitenkaan ole rahoituksen puutteen vuoksi voitu toteuttaa. Esitetyt toimenpiteet ovat tärkeitä ja kehittävät pohjois- ja inarinsaamen kieliä ja erityisen tarpeellisia ne ovat koltansaamen osalta.

Tarkoitus on, että määrärahaa voidaan käyttää sellaisiin hankkeisiin, joiden tarkoituksena on kehittää saamen kieliä ja niiden käyttöä yhteiskunnassa. Tämän vuoksi Saamelaiskäräjien tulee saada kielen suunnittelu-, kehittämis- ja edistämistoimiin määräraha, jota voidaan joustavasti kohdentaa erilaisiin koltan- inarin- ja pohjoissaamen kieliä kehittäviin toimiin. Joustavuus mahdollistaa rahoituksen tehokkaan käytön ja reagoinnin muuttuviin tarpeisiin ja olosuhteisiin kunkin kielen erityistilanteet huomioiden. **Määrärahan suuruus vuosittain on 400 000 euroa.** Määrärahaa voidaan käyttää esimerkiksi seuraaviin toimiin:

- Kieliteknologian ja digitaalisten sovellusten kehittämiseen saamen kielten käytön edistämiseksi
- Tukitoimiin saamenkielisille media- ja viestintäkanaville
- Saamen kielten käyttöä kehittäviin projekteihin
- Kulttuuritapahtumien ja festivaalien järjestämiseen, joiden tarkoituksena on lisätä kielen käytön foorumeja
- Kielen elvytyksen suunnitelmalliseen kehittämiseen.

3. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALAA KOSKEVAT EHDOTUKSET

Saamelaiskäräjät esittää valtion talousarvioon vuodelle 2026 euron seuraavia lisäyksiä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle:

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	Määrärahaesitys 2026
Saamenkieliset sote-palvelut mom 33.60.36	3 330 000 €
Terveyden edistäminen mom 33.70.50	150 000 €
Sosiaalialan osaamiskeskuksen toiminta – Saamelaisyksikkö mom 33.60.63	170 000 €
Lisämäärärahantarve yhteensä	3 650 000 €

3.2.Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden turvaaminen 3,33 milj €

Valtionavustus sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi mom. 33.60.36

Hallituksen esityksessä vuoden 2026 talousarvioksi momentille 33.60.36 (Valtionavustus sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi) on ehdotettu saamenkielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sama 562 000 euroa kuin aiemminkin, mutta määrärahan käyttötarkoitukseen on esitetty muutosta seuraavasti:

- Valtion talousarviossa 2025: enintään 562 000 euroa valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen *turvaamiseksi ja kehittämiseksi*
- Valtiovarainministeriön esityksessä 2026: enintään 562 000 euroa valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen *määräaikaiseen kehittämishankkeeseen*

Valtion talousarviossa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on ollut vuodesta 2002 korvamerkitty valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella (mom. 33.60.36.). Valtionavustus perustuu STM:n selvityshenkilön selvitykseen, jonka mukaan saamenkielisten palvelujen turvaaminen vaatii erityisolosuhteiden takia korvamerkittyä valtionosuutta. Valtionavustus jaetaan Saamelaiskäräjien kautta Lapin hyvinvointialueelle yhdessä sovittuihin toimiin. Vuonna 2025 valtionavustusta on osoitettu 20 eri toimeen kaikissa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa ja kaikilla kolmella Suomessa elävällä saamen kielellä. Valtionavustusta jaetaan sellaisten palvelujen kehittämiseen ja turvaamiseen, joissa toteutetaan hyvinvointialueen alueella asuvien saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Erillismäärärahan turvin työskentelee esimerkiksi kylätyöntekijöitä, kotipalvelutyöntekijöitä, terveydenhoitajia ja palveluohjaajia, jotka ovat keskeisessä roolissa saamelaisten terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa. Painopiste rahoituksen käytössä on ollut pitkään ikäihmisten kotiin vietävissä palveluissa. Nämä palvelut ovat kriittisessä asemassa erityisesti saamelaisten kotiseutualueen pitkien välimatkojen ja harvan palveluverkon vuoksi ja osaltaan turvaavat saamelaisten ikäihmisten mahdollisuuksia elää tutussa ympäristössä, lähellä omaa sukuaan ja yhteisöään.

Saamenkieliset ja kulttuurinmukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut toteutuvat eri selvitysten mukaan heikosti. Suomi on saanut useita suosituksia ihmisoikeuksien toimeenpanoa valvovilta elimiltä parantaa saamenkielisten sote-palvelujen saatavuutta. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamenkielisten

LAUSUNTO

palvelujen saatavuuden parantaminen edellyttää valtion kannustinmekanismien kehittämistä. Erillinen valtionavustus on keskeinen keino palvelujen saatavuuden turvaamisen edistämiseksi. Vaikka Lapin hyvinvointialueelle maksetaan saamenkielisten lukumäärän oerusteella lisäosaa, on erillinen valtionavustus ainoa rahoitus, joka on korvamerkitty saamenkielisille sosiaali- ja terveyspalveluille. Lisäksi valtionavustus on keskeisessä roolissa saamelaisten itsehallinnon toteutumiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa, sillä sen avulla Saamelaiskäräjillä on mahdollisuus vaikuttaa saamelaisväestölle tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamiseen. Erityisen keskeiseksi rahoituksen merkitys muodostuu tilanteessa, jossa Lapin hyvinvointialueen toimintaa kohdistuu merkittäviä säästöpaineita ja arviointimenettely. Saamelaiskäräjät on erittäin huolissaan siitä, miten saamenkieliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulevaisuudessa toteutuvat ja millainen mahdollisuus Saamelaiskäräjillä on niihin vaikuttaa, mikäli valtionavustukseen käyttöön kohdistuu heikennyksiä.

Saamelaiskäräjät pyytää eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostoa huomioimaan lisäksi, että saamenkielisten sote-palvelujen saatavuuteen vaikuttavat kielteisesti jo aiemmat oikeusministeriön saamen kielilain toteuttamiseen kohdennetun avustuksen leikkaus sekä aikuiskoulutustuen lakkautus, joilla on keskeinen vaikutus saamenkielisen henkilöstön saatavuuden kehittämiseen.

Saamelaiskäräjät ei ole vielä saanut sosiaali- ja terveysministeriöltä virallista selvitystä siitä, mitä käyttötarkoituksen muutos käytännössä tarkoittaisi. Mikäli valtionavustuksen käyttötarkoituksen muuttaminen tarkoittaisi, ettei avustusta voisi enää käyttää palvelujen turvaamiseen vaan ainoastaan kehittämishankkeisiin, tarkoittaisi se saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden sekä saamelaisten oikeuksien toteutumisen heikkenemistä. Saamelaiskäräjät myös huomauttaa, ettei asiasta ole neuvoteltu Saamelaiskäräjien kanssa huolimatta siitä, että saamelaiskäräjälain (414/2025) 9 §:n mukaan viranomaiset ja muut julkisia hallintotehtäviä hoitavat neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa valmisteltaessa lainsäädäntöä, hallinnollisia päätöksiä ja muita toimenpiteitä, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille, pyrkimyksenä saavuttaa yksimielisyys saamelaiskäräjien kanssa tai saada saamelaiskäräjien suostumus ennen päätöksentekoa. Lain mukaan yhteistoiminta- ja neuvotteluvaikeus koskee saamelaisten kotiseutualueella toteutettavia tai vaikutuksiltaan sinne ulottuvia sekä muita erityisesti saamelaisten kieleen tai kulttuuriin taikka heidän asemaansa tai oikeuksiinsa alkuperäiskansana vaikuttavia toimenpiteitä, jotka koskevat esimerkiksi saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen toteuttamista ja kehittämistä.

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että valtio kantaa vastuuta saamelaisten hyvinvoinnista ja terveydestä. Saamelaiskäräjillä on ollut käsitys, että pääministeri Orpon hallitus on sitoutunut turvaamaan saamenkielisten sote-palvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi osoitetun valtionavustuksen jatkuvuuden vuoden 2027 loppuun saakka. Tämä on todettu myös julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026–2029. Saamelaiskäräjät tuo myös esiin, että erillisresurssia palvelutuotannon vahvistamiseksi pitäisi ennemmin parantaa kuin purkaa, jotta saamelaisten lakisääteiset oikeudet voisivat toteutua sote-huollossa. Saamelaiskäräjät on esittänyt määrärahan suuruudeksi 3,3 miljoonaa euroa, jolla voitaisiin paremmin varmistaa palvelujen yhdenvertainen saatavuus kaikilla kolmella Suomessa elävällä saamen kielellä, saamelaisten kotiseutualueen eri osissa sekä kaikille ikä- ja asiakasryhmille.

Saamelaiskäräjät pyytää eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostoa huomioimaan edellä olevan ja varmistamaan, että erillistä saamenkielisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdennettua valtionavustusta voidaan käyttää jatkossakin palvelujen turvaamiseen ja kehittämiseen.

Määrärahaehdotus 2026 3 330 000 euroa.

3.3.Saamelaisten terveyden edistäminen 150 000 €

Saamelaiskäräjien resursseja on tarpeen vahvistaa saamelaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Tavoitteena on kehittää ja ylläpitää saamelaiseen hyvinvointikäsitteeseen pohjautuvaa tietopohjaa valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tietojohtamisen tarpeisiin. Tavoitteena on myös, että saamelaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat tekijät tunnistetaan

LAUSUNTO

palvelusuunnittelussa ja -tuotannossa. Palvelunjärjestäjät ja -tuottajat tarvitsevat lisää tietoa saamelaiskulttuurin terveyttä ja hyvinvointia säätelevistä tekijöistä ja niiden käytännön toteuttamisesta. Tarvitaan kulttuurin huomioivaa lähestymistapaa saamelaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi käyttäen hyödyksi saamelaisten perinteisiä yhteisöllisyyden rakenteita ja käytänteitä.

Tilasto- ja rekisteritietokannoissa ei ole saatavilla erikseen saamelaisten hyvinvointia, terveyttä ja elinoloja koskevaa tietoa. Julkinen valta ei ole kiinnittänyt lain vaatimalla tavalla huomiota saamelaisen alkuperäiskansan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Yleisellä otannalla kerätty tieto ei riittävästi edusta saamelaisten hyvinvoinnin tilaa. Koska saamelaisten hyvinvointivajeet eivät ole päättäjien tiedossa, eivät myöskään saamelaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävät toimet priorisoidu kehittämiskohteiksi. Saamelaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen esitetään vuosittain 150 000 euron valtionavustusta seuraavan laskelman mukaisesti:

- 65.000 euroa Saamelaiskäräjille palkattavan terveyden edistämisen suunnittelijan palkkaus- ja toimintakuluihin
- 55 000 euroa koltan-, inarin- ja pohjoissaamen kielillä tuotettavan terveystieteiden materiaalin tuottamiseen
- 30.000 sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden täydennyskoulutuksiin saamelaisten terveyden edistämistä tukevien käytänteiden juurruttamiseksi osaksi palveluntuottajien terveydenedistämistyötä.

3.3. Sosiaalialan osaamiskeskuksen toiminta – Saamelaisyksikkö 170 000 €

Valtion talousarvioehdotuksessa 2026 sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustukseksi esitetään 1 250 000 euroa. Rahoitusta leikataan leikkaukset 1,2 miljoonalla vuoteen 2024 verrattuna. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle myönnetystä valtionavustuksesta 1,5 % on tarkoitettu käytettäväksi erityisavustuksena saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi. Vuonna 2024 saamelaisyksikön avustus oli 33 750 €, joka riitti yhden osa-aikaisen työntekijän palkkakuluihin (50 %). Vuodelle 2025 tehdyn leikkauksen jälkeen saamelaisyksikön lakisääteinen 1,5 % valtionavustusosuus oli enää 18 750 euroa.

Saamelaisyksikön, muutenkin suppeiden resurssien osalta, tämä on tarkoittanut sitä, ettei edes yhden suunnittelijan tehtävää voida täyttää täysiaikaisesti. Samanaikaisesti saamelaisyksikön tehtäväkenttä on kuitenkin monimuotoistunut ja vaatimustaso kasvanut. Parhailleen on käynnissä monia samanaikaisia, valtakunnallisia ja alueellisia muutostoimia sosiaali- ja terveystieteiden järjestämisrakenteen uudistamiseksi, palveluiden saatavuuden ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi sekä uudenlaisten palvelujen tuotantotapojen luomiseksi (sähköiset palvelut, etäpalvelut, omaehtoinen asiointi ym), menetelmien kehittämiseksi, laadun ja vaikuttavuuden lisäämiseksi sekä osaamisen vahvistamiseksi. Nykyinen resurssi on riittämätön saamelaisten palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi ja saamenkielisten palvelujen kehittämiseksi kolmella saamen kielellä. Saamelaiskäräjien mukaan saamelaisväestön palvelutarpeiden huomioimiseksi ja niihin vastaamiseksi tarvitaan kaksi kokoaikaista suunnittelija-tutkijaa. Saamelaisväestön palvelutarpeiden huomioimiseen ja kehittämistyöhön Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisyksikössä tulisi varata momentilta 33.60.63 vuositasona yhteensä 170 000 € kahden suunnittelija-tutkijan palkka- ja hallintokuluihin.

4. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALAA KOSKEVAT EHDOTUKSET

4.2. Saamelaiselinkeinorahasto 860 000 €

Saamelaiskäräjät esittää, että saamelaiselinkeinorahastolle varataan valtion talousarviossa 2025 860 000 euron vuotuinen budjetti momentilla 32.20.40 Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen. Saamelaiselinkeinorahaston tarkoituksena olisi tuottaa saamelaisten tarpeisiin uusia tuotteita, palveluja ja menetelmiä, joilla voitaisiin edesauttaa saamelaiskulttuurin ja saamelaisten perinteisten elinkeinojen kehittämistä sekä kykyä vastata nykypäivän ja tulevaisuuden elinkeinoja kohtaaviin haasteisiin. Rahasto kannustaisi saamelaisia oman elinkeinonsa kehittämiseen ja uusien innovaatioiden ideointiin ja jatkojalostukseen, mutta samalla tuettavien hankkeiden ja kohteiden pääpaino olisi myös perinteisen tiedon säilyttämistä arkisessa jokapäiväisessä elämässä. Saamelaiselinkeinorahasto vahvistaisi saamelaisten kielen ja kulttuurin säilymistä sekä parantaisi saamelaisten kotiseutualueen työllisyyttä ja elinvoimaisuutta. Saamelaiselinkeinorahaston hallinnointi osoitettaisiin Saamelaiskäräjille, jonne perustettaisiin saamelaiselinkeinojen kehittämissihteerin virka. Saamelaiskäräjien elinkeino- ja oikeuslautakunta käsitelisi saapuneet rahoitushakemukset ja jakaisi rahastosta innovointi- ja kehittämistuen vuosittain ennalta sovittujen kriteerien mukaisesti.

Saamelaiselinkeinorahaston 860 000 euron vuosittainen budjetti on mitoitettu ottamalla huomioon saamelaisten kotiseutualueen laajuus, alueen saamelaisten erilaiset olosuhteet ja toimintaympäristöt ja sitä kautta erilaiset kehittämistarpeet. Budjetin mitoituksessa on huomioitu niin ikään se, että sen tulisi mahdollistaa kaikkien saamelaiselinkeinojen kehittäminen ja innovointi tasapuolisesti. Tuloksekas innovointi ja kehittäminen vaativat usein prototyyppien valmistusta, kokeiluja, testejä, asiakaskyselyjä ja muuta resursseja vaativaa työtä. Budjetissa on huomioitu hallinnointia varten perustettavan saamelaiselinkeinojen kehittämissihteerin palkkakulut sekä lisääntyvät elinkeino- ja oikeuslautakunnan kokouskulut. 860 000 euron budjetti jakautuisi siten, että noin 90 000 euroa varattaisiin saamelaiselinkeinojen kehittämissihteerin palkkakuluja sekä elinkeino- ja oikeuslautakunnan mahdollisesti lisääntyviä kokouskuluja varten ja loput jaettaisiin varsinaisena innovointi- ja kehittämistukena.

Määrärahaehdotus 2026 860 000 €

5. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALAA KOSKEVAT EHDOTUKSET

Momentti 30.01.22 Tutkimus ja kehittäminen 170 000 €

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Ilmastonmuutos etenee pohjoisimmassa Fennoskandiassa huomattavasti nopeammin kuin maapallolla keskimäärin. Sen vaikutukset näkyvät ja tuntuvat jo selvästi saamelaisten elämässä ja elinkeinoissa. Saamelaisten ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman valmistelu on aloitettava viipymättä. Saamelaiskäräjien 1.9.2024-31.12.2027 vaalikauden tavoitteena on saamelaisten ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelman valmistelu. Saamelaiskäräjien nykyisen yleisavustuksen määrä ei ole riittävä asian edistämiseen.

Ilmastonmuutoksen sopeutumisohjelmaa valmistelemaan esitetään palkattavaksi Saamelaiskäräjien yhteyteen vuodesta 2026 alkaen kaksi suunnittelijaa valmistelemään sopeutumisohjelmaa. Kahden suunnittelijan palkka- ja hallintokulut ovat vuositasolla yhteensä 170 000 €.

6. MUUT ESITYKSET

Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj - Uvjâ - Uvjan rahoitus (nyk. mom 23.01.26)

Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj - Uvjâ - Uvja on perustettu saamelaisten totuus- ja sovintokomission työn tueksi varmistamaan, että saamelaisilla on tarvittavat psykososiaalisen tuen palvelut prosessin aikana. Yksikön toimintaan on varattu rahoitus totuus- ja sovintokomission määrärahasta valtion talousarvion momentilta 23.01.26. Hallituksen talousarvioesityksessä momentti ehdotetaan poistettavaksi eikä toimintaan ole esitetty lisämäärärahaa muualla talousarvioesityksessä.

Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön toiminnasta on jäämässä käyttämättä määrärahaa, joka mahdollistaa toiminnan jatkumisen kesään 2026 saakka siten, että nykymuotoinen valtioneuvoston kanslian ja Lapin hyvinvointialueen välinen sopimus jatkuu siihen saakka.

Erillisen yksikön perustaminen totuus- ja sovintoprosessin ajaksi on ollut tarpeellista, koska sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä ei ole pystynyt vastaamaan saamelaisten mielenterveyttä koskeviin palvelutarpeisiin. Erillisen psykososiaalisen tuen yksikön myötä palvelut ovat parantuneet merkittävästi - palvelu on rakennettu saamelaisista lähtökohdista ja sitä on ollut tarjolla kolmella saamen kielellä ja suomeksi. Yksikön henkilöstön osaamista on vahvistettu lisäkoulutuksin ja Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tämän osaamisen on säilyttävä jatkossakin saamelaisyhteisön käytössä. Mikäli saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj - Uvjâ - Uvjan toiminnalle ei varata riittävää lisärahoitusta, uhkaavat saamelaiset jäädä taas vaille asianmukaisia mielenterveyden palveluita. Huoli on erityisen suuri inarin- ja koltansaamenkielisten palvelujen tulevaisuudesta ilman omaa yksikköä.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan valtion talousarviossa pitäisi varata riittävä lisämääräraha saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj - Uvjâ - Uvjan toiminnalle siten, että se mahdollistaisi toiminnan jatkumisen koko vuoden 2026 ajan. Lisärahoituksen tarve vuodelle 2026 on noin 320 000 euroa. Saamelaiskäräjät pyytää eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostoa huomioimaan tämän tarpeen ja varmistamaan, että saamelaisväestölle on jatkossakin tarjolla saamelaisista lähtökohdista rakennettuja mielenterveyden palveluita. Vuoden 2026 aikana on lisäksi aloitettava asianmukaiset toimet, että saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikön palvelut turvataan pysyväälle perustalle.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
Puheenjohtajan sijainen

Pia Ruotsala-Kangasniemi
Pia Ruotsala-Kangasniemi
Hallintopäällikkö

(Hyväksytty puheenjohtajan päätöksellä 1.10.2025)

Lisätietoja:
hallintopäällikkö
Pia Ruotsala-Kangasniemi
pia.ruotsala@samediggi.fi
tel. 040-7262688